

بررسی میزان تحقق اهداف کتب نهضت سوادآموزی در دوره های سوادآموزی، انتقال و تحکیم

سمیه پاپی^۱

^۱ دانشجوی دکتری تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت، گروه علوم تربیتی، دانشکده

علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز

نام نویسنده مسئول:

سمیه پاپی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان تحقق اهداف کتب نهضت سوادآموزی در دوره های سوادآموزی، انتقال و تحکیم انجام شده است. در این پژوهش با روش تحلیل محتوای کمی، محتوای کتاب های نهضت سوادآموزی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران شامل مجموعاً ۱۱ کتاب که در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ در سه دوره سوادآموزی، انتقال و تحکیم تدریس شده بودند مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند. در تحلیل محتوای کتاب های نهضت سوادآموزی ۹۲/۵۳ درصد از فراوانی های مورد مشاهده منطبق با اهداف کلی کتب نهضت سوادآموزی بودند. کتب دوره ی انتقال با ۷۳/۳۵ درصد بیشترین فراوانی، کتب دوره ی سوادآموزی با ۱۸/۳۶ درصد و کتب دوره ی تحکیم با ۸/۲۸ درصد از لحاظ میزان فراوانی در رتبه های بعدی قرار داشتند. همچنین انطباق صد در صد اهداف فرعی و اهداف کلی در کتب دوره ی تحکیم مشاهده شد و کتب دوره ی سوادآموزی با ۹۲/۶۵ درصد و کتب دوره ی انتقال با ۸۹/۹۰ درصد در رتبه های بعدی از لحاظ میزان تحقق اهداف در محتوای درسی کتاب ها قرار داشتند.

واژگان کلیدی: دوره سوادآموزی، تحقق اهداف، انتقال، تحکیم، کتاب های درسی

مقدمه

امروزه، در عصر دیجیتال که با رشد سریع فناوری اطلاعات و ارتباطات مشخص می‌شود، بی‌سوادی آسیب‌ها و خطرات جدی‌تری نسبت به دوره‌های قبل دارد. در این عصر، بی‌سوادان در بهره‌مندی از خدمات و سرویس‌های مبتنی بر دانش و علم محروم می‌شوند و به تدریج فاصله اجتماعی آن‌ها عمیق‌تر می‌شود. به این دلیل امروزه بسیاری از سیاستمداران کشورها و سازمان‌های بین‌المللی ریشه‌کن کردن بی‌سوادی را به عنوان ابزاری برای حل مشکلات اجتماعی و اقتصادی جامعه تلقی می‌کنند. روشن است بدون مداخلات نوآورانه در روش‌ها و برنامه‌های سوادآموزی برای مقابله با اثرات جهانی شدن و پیشرفت‌های تکنولوژیکی نه تنها فاصله‌ها افزایش خواهد یافت، بلکه افراد بی‌سواد از اجتماع دور خواهند شد و بدون مهارت کافی زندگی خواهند کرد، به همین رو نیاز دارد تا برنامه‌های سوادآموزی بزرگسالان با تغییرات در جامعه تطابق حاصل نماید [۱]. سوادآموزی فرآیند سازمان‌یافته توانمندسازی بزرگسالان بی‌سواد و کم‌سواد بالای ۱۰ سال جامعه از طریق ایجاد و تثبیت مهارت‌های نوشتن، خواندن، حساب کردن و روخوانی قرآن کریم و کاربست آن در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی به منظور تعالی و تکامل افراد و کسب شایستگی‌های لازم در پیمودن مراتب حیات طیبه است [۲]. توانایی خواندن و نوشتن است که جوامع را با گذشته، حال و آینده پیوند می‌دهد و موجبات ثبت و ضبط تجربیات و علوم و فنون را فراهم می‌آورد و در نهایت موجب شکوفایی انسان می‌شود [۳]. محتوای برنامه درسی به لحاظ نقشی که در دستیابی به هدف‌های برنامه دارد، از اهمیت خاصی برخوردار است. کتاب درسی در واقع محتوای نوشتاری برنامه درسی می‌باشد. در صورتی که محتوای کتب درسی همسویی لازم را با اهداف برنامه نداشته باشد، اهداف آموزشی محقق نخواهند شد [۴].

در دهه‌های گذشته پژوهش پیرامون سوادآموزی بزرگسالان موردتوجه یونسکو و برخی از مؤسسات علمی و پژوهشگران بوده است. آقازاده و همکاران [۴] در پژوهشی با عنوان بررسی میزان انطباق کتاب‌های دوره سوادآموزی با اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش از دیدگاه آموزشیاران، نشان دادند که طبق نظر آموزشیاران شهر تهران کتاب‌های دوره سوادآموزی با اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش انطباق دارد و تفاوت بین کتاب‌های این دوره از نظر توجه به اهداف از پیش تعیین‌شده برای این دوره معنادار است. همچنین دهقانی و همکاران [۵] در پژوهشی با عنوان ارزشیابی از اجرای برنامه پنج ساله در مهر و موم‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳ دریافتند که سازمان‌دهی نهضت سوادآموزی در پیشبرد اهداف برنامه پنج ساله سوادآموزی در ابعاد منابع نیروی انسانی در حد نسبتاً مناسبی بوده؛ محتوای برنامه درسی دوره سوادآموزی در ابعاد مختلف در وضعیتی مناسب قرار داشته؛ محتوای برنامه درسی دوره تحکیم در ابعاد مختلف در وضعیتی مناسب بوده؛ محتوای برنامه درسی دوره انتقال در ابعاد مختلف در وضعیتی نامناسب قرار داشته است، یعنی کتاب‌های دوره انتقال دارای محتوای مناسبی نبودند؛ و همچنین در خصوص اینکه تا چه میزان برنامه ۵ ساله نهضت سوادآموزی به نتایج و اهداف مورد انتظار دست یافته، نتایج آنان نشان داد که در حد نسبتاً مناسبی اهداف تحقق یافته است.

لارسون و میلانا [۶] تحقیقی با هدف بررسی موانع مشارکت در دوره‌های آموزش بزرگسالان انجام دادند. آنان دریافتند که ۵ مانع اصلی مشارکت در دوره‌های آموزشی بزرگسالان عبارت بودند از: فقدان زمان و انرژی، نگرش منفی نسبت به یادگیری دوباره، امکان دسترسی به فعالیت‌های یادگیری، فقدان پشتیبانی و اطمینان نداشتن از توانایی‌های خود. میلر [۷] و سایبرت [۸] نیز نشان دادند که تألیف و استفاده از کتاب‌های غیردرسی چنانچه محتوا و سازمان‌دهی مناسبی داشته باشد می‌تواند از رجعت به بی‌سوادی جلوگیری کرده و خواندن را به عنوان یکی از ارکان اساسی سواد تقویت کند.

با توجه به موارد فوق و نتایج ناهمخوان پژوهش‌ها، پژوهش حاضر به بررسی میزان تحقق اهداف کتب درسی دوره‌های سوادآموزی، انتقال و تحکیم و بررسی میزان تحقق این اهداف از دیدگاه آموزش‌دهندگان می‌پردازد و بر پاسخ این سؤال متمرکز است که آیا اهداف کتب درسی دوره‌های سوادآموزی، انتقال و تحکیم نهضت سوادآموزی تحقق پذیرفته است؟ به عبارت دیگر چه میزان و چند درصد از اهداف کتب نهضت سوادآموزی محقق شده‌اند.

اهمیت و ضرورت سوادآموزی

تاریخ سوادآموزی در ایران نشان می‌دهد که از سالیان گذشته مسئله تعلیمات اجباری و آموزش بزرگسالان با عناوین متعددی مطرح بوده و به‌ویژه در دهه‌های اخیر مسئله مبارزه با بی‌سواد و آموزش کودکان و بزرگسالان بی‌سواد در ایران موردتوجه دولت‌های وقت قرار داشته است. ارتقای توانمندی افراد برای ارتباط مؤثر با خانواده و جامعه، عملکرد بهتر و شرایط یکسان در محیط کسب‌وکار، کمک به فقرزدایی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، تبلیغ مهارت‌های حرفه‌ای در محیط کسب‌وکار و مسائل خود مراقبتی و اصلاح سبک زندگی از پیامدهای

رفع بی‌سوادی در جامعه می‌باشد. یونسکو آموزش را به عنوان یک حق انسانی می‌شناسد و در مسیر تحقق اهداف «آموزش برای همه» تلاش‌های گسترده‌ای را انجام داده و می‌دهد. ایران در زمینه آموزش برای همه و دستیابی همگان به آموزش توانسته است در حدود ۵۰ درصد اهداف «آموزش برای همه» را تحقق بخشد؛ با وجود این تا تحقق کامل این اهداف فاصله وجود دارد. آموزش، فرایندی و بی‌وقفه است و پایانی ندارد و همان‌گونه که پانزده سال از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ در زمینه «آموزش برای همه» تلاش شده است، باید با توجه به برنامه کار یونسکو برای آموزش تا ۲۰۳۰، برای پانزده سال آینده نیز همچنان به تلاش خود با جدیت بیشتر ادامه داد [۹]. به‌زعم سازمان یونسکو [۱۰] راه نجات کشورها از بی‌سوادی، تأسیس و توسعه مراکز یادگیری در روستاها می‌باشد و یا جاهایی که مردم به آموزش‌های رسمی دسترسی ندارند. یونسکو فعالیت در این مراکز را زمانی اثربخش می‌داند که آموزش‌ها در قالب فعالیت‌های پیوسته، پیگیر و مداوم ادامه داشته و به آموزش‌های مادام‌العمر تبدیل شوند.

محتوای برنامه درسی به لحاظ نقشی که در دستیابی به هدف‌های برنامه دارد، از اهمیت خاصی برخوردار است. کتاب درسی درواقع محتوای نوشتاری برنامه درسی می‌باشد. در صورتی که محتوای کتب درسی همسویی لازم را با اهداف برنامه نداشته باشد، اهداف آموزشی محقق نخواهند شد [۴]. برنامه و محتوای درسی مکمل یکی از عناصر مهم نظام آموزش و پرورش است و در تحقق اهداف نظام نقش اصلی و اساسی دارد. اگر برنامه‌های درسی و محتوای کتب مربوط به برنامه‌ها هماهنگ و هم‌سو با هدف‌های کلی و جزئی نظام نباشند، نمی‌توان نسبت به تحقق هدف‌های موردنظر امیدی داشت [۴].

نظام آموزشی مداوم اهدافی را دنبال می‌کند که عبارت‌اند از:

- ۱- گسترش هرچه بیشتر فرهنگ و معارف اسلامی برای رسیدن به کمال انسانی
 - ۲- افزایش قابلیت نوسودان برای مشارکت اجتماعی بیشتر در سازندگی و پیشرفت کشور و ایفای فعال‌تر در زندگی
 - ۳- کمک به نو سوادان به منظور درک جامعه و تغییرات اساسی در آن
 - ۴- تقویت جریان یادگیری خواندن و نوشتن و جبران کاستی‌های دوره آموزش
 - ۵- افزایش آگاهی نو سوادان در زمینه نیازهای آموزشی و زندگی
 - ۶- جلوگیری از رجعت به بی‌سوادی [۱۱].
- برای دستیابی به هدف‌های یاد شده، باید از روش‌های مختلفی سود جست که یکی از آن‌ها تالیف کتاب‌های متناسب است که این کتاب‌ها نیز باید دارای محتوایی باشند که با نیازهای مخاطبان، شرایط و توانمندی‌های سازمان نهضت سوادآموزی مطابقت داشته باشند. محتوایی که برای این کتاب‌ها در نظر گرفته شده‌اند عبارت‌اند از: مسائل دینی و اخلاقی، مسائل خانواده، آگاهی‌های مدنی، اجتماعی و سیاسی، مسائل اقتصادی، مسائل بهداشتی و مسائل فنی و حرفه‌ای [۱۲].

بیشتر مباحثات معاصر در زمینه سواد از مدل خودمختار سواد ناشی می‌شود. در این مدل سواد به عنوان توانایی مستقل از زمینه اجتماعی فرض می‌شود که می‌تواند دارای پیامدهایی برای جامعه باشد. در این دیدگاه سواد به عنوان یک مهارت دیده می‌شود که به تدریج در فرد ایجاد می‌شود و فرد آن را در یک سری مراحل رشد عمومی شناختی و جسمانی کسب می‌نماید. رویکرد خودمختار به سواد میان بعد فردی و اجتماعی همانندی قائل است و پیش‌بینی می‌کند که سواد در سطح فردی منجر به رشد و توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در سطح ملی شود. مدل خودمختار سوادآموزی مجموعه‌ای از مهارت‌های خواندن و نوشتن خنثی و بی‌اثر را فرض می‌کند که اگر فرد آن‌ها را کسب کند می‌تواند آن‌ها را در موقعیت‌های مختلف به کاربرد [۱].

به‌رغم اهمیت سواد و سوادآموزی و گستردگی نفوذ آن بر پدیده‌ها و امور اجتماعی مختلف، مطالعه اختصاصی آن چندان موردتوجه محققان قرار نگرفته است. با نظر به همین اهمیت پژوهش حاضر به‌منظور بررسی میزان تحقق اهداف کتب دوره‌های سوادآموزی، انتقال و تحکیم نهضت سوادآموزی طراحی و اجرا شده است.

سؤال‌های پژوهش

سؤال‌های کلی

۱- اهداف کتب دوره سوادآموزی در محتوای این کتب به چه میزان محقق شده است؟

۲- اهداف کتب دوره انتقال در محتوای این کتب به چه میزان محقق شده است؟

۳- اهداف کتب دوره تحکیم در محتوای این کتب به چه میزان محقق شده است؟

روش پژوهش

در پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوای کمی برای بررسی میزان تحقق اهداف کتب نهضت سوادآموزی استفاده شده است. تحلیل محتوا عبارت است از توصیف آشکار یک ارتباط به صورت عینی، منظم و کمی. کرایپندرف آن را به صورت یک روش تحقیقی برای دستیابی به نتایج تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها و زمینه‌های آن‌ها تعریف می‌کند [۱۳].

ابزار گردآوری داده‌ها

به منظور تحلیل محتوای کتب نهضت سوادآموزی از نظر بررسی میزان تحقق اهداف مصوب، از چک‌لیست (فهرست واری) شامل اهداف کتب دوره‌های سه‌گانه‌ی سوادآموزی، انتقال و تحکیم نهضت سوادآموزی استفاده شده است. مؤلفه‌های مندرج در چک‌لیست جهت بررسی از کتب راهنمای معلم و سرفصل‌های و اهداف هر کتاب و همچنین اساسنامه‌ی نهضت سوادآموزی توسط پژوهشگران استخراج شده‌اند. برای تعیین روایی چک‌لیست تحلیل محتوا از نظرات اساتید و متخصصان مربوطه استفاده شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری قسمت تحلیل محتوا را کلیه کتاب‌های درسی نهضت سوادآموزی (کتب دوره‌های سوادآموزی، انتقال و تحکیم) که تا پایان سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ جزو مواد آموزشی بوده‌اند تشکیل می‌دهد. برای نمونه‌گیری تحلیل محتوا از روش سرشماری استفاده گردید و کتب مورد تحلیل به قرار زیر می‌باشند:

کتب دوره سوادآموزی

دوره‌ی سوادآموزی، دوره‌ای است که به منظور دستیابی افراد بزرگسال به حداقل سواد طراحی و اجرا می‌شود [۱۴]. دوره‌ای است برای آموزش فرد بی‌سواد با سن بیش از ده سال تمام که امکان تحصیل در نظام آموزش رسمی کشور را ندارد. این دوره معادل پایه سوم ابتدایی در نظام آموزش رسمی است.

جدول ۱- عناوین و مشخصات کتب دوره‌ی سوادآموزی جهت بررسی میزان تحقق اهداف

عنوان	تعداد دروس	تعداد صفحات
سوادآموزی (۱)	۲۶ درس	۱۳۶ صفحه
سوادآموزی (۲)	۲۹ درس	۱۵۰ صفحه

کتب دوره انتقال

دوره انتقال سواد، دوره‌ای است برای کسانی که مدرک قبولی دوره‌های تکمیلی، پایانی و سوادآموزی نهضت سوادآموزی را داشته و شرایط ادامه تحصیل در آموزش و پرورش رسمی را ندارند. ارزش تحصیلی دوره انتقال هم‌تراز پایان دوره‌ی ابتدایی است (سازمان نهضت سوادآموزی، ۱۳۹۱).

جدول ۲- عناوین و مشخصات کتب دوره‌ی انتقال جهت بررسی میزان تحقق اهداف

عنوان	تعداد دروس	تعداد صفحات
ریاضی	۳۵ درس	۱۲۶ صفحه
فارسی	۲۷ درس	۱۳۰ صفحه
قرآن	۱۶ درس	۸۳ صفحه
فرهنگ اسلامی	۱۹ درس	۸۳ صفحه
علوم تجربی	۱۷ درس	۱۲۲ صفحه
علوم اجتماعی	بخش تاریخ: ۱۰ درس	بخش تاریخ: ۴۰ صفحه
	بخش جغرافیا: ۱۰ درس	بخش جغرافیا: ۴۱ صفحه
	بخش اجتماعی: ۷ درس	بخش اجتماعی: ۲۹ صفحه

کتاب دوره تحکیم

دوره تحکیم سواد، دوره‌ای است که فرصت استمرار و پایداری آموخته‌ها و کاربرد آن را برای کسانی که دوره‌ی سوادآموزی را گذرانده‌اند و تمایل به ادامه تحصیل ندارند، فراهم می‌سازد [۲]. دوره تحکیم ۱۱ عنوان کتاب دارد ۳ عنوان اصلی (نمونه برای انجام تحلیل محتوا) و ۸ عنوان کتاب کمکی برای تثبیت سواد.

جدول ۳- عناوین اصلی کتب دوره‌ی تحکیم جهت بررسی میزان تحقق اهداف

عنوان	تعداد دروس	تعداد صفحات
بخوانیم و بنویسیم	۸ درس	۳۸ صفحه
همراه با قرآن	۱۲ درس	۴۳ صفحه
حساب و زندگی	۸ واحد	۳۹ صفحه

جدول ۴- عناوین فرعی کتب دوره‌ی تحکیم (کتب کمکی)

عنوان	تعداد مباحث	تعداد صفحات
اخلاق در خانه (۱) "وظایف زن"	۲۱ مبحث	۲۶ صفحه
بهداشت تغذیه	۹ مبحث	۲۵ صفحه
سفره‌ی ایرانی (جلد ۲)	۱۹ مبحث	۶۲ صفحه
چگونگی رفتار با نوجوانان	۱۴ مبحث	۴۲ صفحه
نقش و حقوق زن در اسلام	۱۲ مبحث	۴۵ صفحه
ایمنی کودک در خانه	۱۵ مبحث	۳۲ صفحه
پیامبر اعظم (ص)	۳۱ مبحث	۴۸ صفحه
گل‌هایی از گلستان	۲۱ مبحث	۴۳ صفحه

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای بیان میزان تحقق اهداف کتب نهضت سوادآموزی از فراوانی و درصد فراوانی تکرار مفاهیم و موارد اشاره‌کننده به اهداف در متن کتب استفاده شده است.

نتایج

نتایج حاصل از تحلیل محتوای کتاب‌های سه دوره‌ی مورد ارزیابی شامل یافته‌های کلی بررسی میزان تحقق اهداف در قالب پاسخ به پرسش‌های طراحی شده مبتنی بر اهداف دوره‌ها ارائه گردیده و سپس در ادامه میزان انطباق اهداف در نظر گرفته شده برای هر دوره مورد بررسی قرار گرفته است.

میزان تحقق اهداف کتاب‌های دوره سوادآموزی

سؤال کلی: اهداف کتب دوره سوادآموزی در محتوای کتب این دوره به چه میزان محقق شده است؟

* سؤال ۱: محتوای کتاب‌های دوره‌ی سوادآموزی به چه میزان مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک و فهم متون ساده فارسی را محقق می‌کند؟

بر اساس جدول ۵، در کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) دوره سوادآموزی در مجموع ۳۵۳ مورد به مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک و فهم متون ساده فارسی اشاره شده است که ۱۷۱ مورد (درصد فراوانی ۴۴/۴۸٪) در کتاب سوادآموزی (۱) و ۱۸۲ مورد (درصد فراوانی ۵۱/۵۵٪) در کتاب سوادآموزی (۲) مشاهده شده است. بیشترین میزان فراوانی مربوط به مؤلفه‌ی خواندن متن با فراوانی ۱۵۸ مورد و پس از آن رونویسی کردن با فراوانی ۹۹ مورد است.

* سؤال ۲: محتوای کتاب‌های دوره‌ی سوادآموزی به چه میزان انجام محاسبات ریاضی در حد چهار عمل اصلی را محقق می‌کند؟

مطابق جدول ۵، در کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) دوره‌ی سوادآموزی در مجموع ۲۰۱ مورد به مهارت انجام محاسبات ریاضی در حد چهار عمل اصلی (تفریق، تقسیم، ضرب و جمع) اشاره شده است که ۵۷ مورد فراوانی (۳۵/۲۸٪) در کتاب سوادآموزی (۱) و ۱۴۴ مورد فراوانی (۶۴/۷۱٪) در کتاب سوادآموزی (۲) مشاهده شده است. بر اساس جدول بررسی میزان فراوانی اهداف کلی و فرعی کتاب‌های دوره‌ی سوادآموزی، ۲۷/۹۵ فراوانی‌های مورد اشاره در کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) در راستای هدف انجام محاسبات ریاضی در حد چهار عمل اصلی که از اهداف اصلی کتب دوره‌ی سوادآموزی است می‌باشد. بیشترین میزان فراوانی‌ها نیز به مؤلفه‌ی مفهوم جمع با ۷۷ فراوانی (۳۰/۳۸٪) و پس از آن به مفهوم ضرب با فراوانی ۴۸ (۲۳/۸۸٪) اختصاص دارد. کمترین میزان فراوانی‌ها به مفهوم تقسیم با ۳۲ فراوانی، (۹۲/۱۵٪) اختصاص دارد.

* سؤال ۳: محتوای کتاب‌های دوره‌ی سوادآموزی به چه میزان آشنایی با قرآن و کسب مهارت‌های اولیه روخوانی قرآن را محقق می‌کند؟

مطابق جدول ۵، در کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) در مجموع، ۱۶۵ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه‌ی آشنایی با قرآن و کسب مهارت‌های اولیه روخوانی به چشم می‌خورد که ۴۵ مورد فراوانی (۲۷/۲۷٪) در کتاب سوادآموزی (۱) و ۱۲۰ مورد فراوانی (۷۲/۷۲٪) در کتاب سوادآموزی (۲) مشاهده شده است. در مجموع ۲۲/۹۴٪ از محتوای کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) در راستای هدف اصلی آشنایی با قرآن و کسب مهارت‌های اولیه روخوانی می‌باشد. در میان مؤلفه‌ها و اهداف فرعی که در ذیل هدف کلی آشنایی با قرآن و کسب مهارت‌های اولیه روخوانی آمده‌اند هدف فرعی خواندن با اشاره‌ی دست آموزشیار با ۵۴ فراوانی (۷۲/۳۲٪) و شمرده شمرده خواندن آیات و کلمات قرآن با ۴۷ فراوانی (۴۸/۲۸٪) می‌باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده می‌گردد که ۷۱۹ مورد از اهداف فرعی منطبق با اهداف کلی کتب دوره‌ی سوادآموزی هستند که ۲۷۳ مورد فراوانی (۳۷/۹۶٪)، در کتاب سوادآموزی (۱) و ۴۴۶ مورد (۶۲/۰۳٪) در کتاب سوادآموزی (۲) مشاهده شده‌اند که در این میان سهم بخش فارسی کتب سوادآموزی بیش از دیگر بخش‌هاست.

جدول ۵- بررسی میزان تحقق اهداف کلی در کتاب‌های دوره سوادآموزی

اهداف کلی دوره سوادآموزی	اهداف فرعی	سوادآموزی (۱)	سوادآموزی (۲)	جمع کل	درصد	جمع کل اهداف اصلی	درصد کل اهداف اصلی
خواندن، نوشتن، درک و فهم متون ساده فارسی	خواندن متن	۹۵	۶۳	۱۵۸	۴۴/۷۵	۳۵۳	۴۹/۰۹
	نوشتن انشاء	۲۸	۴۷	۷۵	۲۱/۲۴		
	رونویسی کردن	۴۸	۵۱	۹۹	۲۸/۰۴		
	نشانه های زبان فارسی	۰	۲۱	۲۱	۵/۹۴		
	جمع کل	۱۷۱	۱۸۲	۳۵۳	۱۰۰		
	درصد کل	۴۸/۴۴	۵۱/۵۵	۱۰۰	-		
انجام محاسبات ریاضی در حد چهار عمل اصلی	مفهوم جمع	۴۱	۳۶	۷۷	۳۸/۳۰	۲۰۱	۲۷/۹۵
	مفهوم ضرب	۰	۴۸	۴۸	۲۳/۸۸		
	مفهوم تفریق	۱۶	۲۸	۴۴	۱۳/۹۳		
	مفهوم تقسیم	۰	۳۲	۳۲	۱۵/۹۲		
	جمع کل	۵۷	۱۴۴	۲۰۱	۱۰۰		
	درصد کل	۲۸/۳۵	۷۱/۶۴	۱۰۰	-		
آشنایی با قرآن و کسب مهارت های اولیه روخوانی	علایم و نشانه های قرآنی	۰	۴۱	۴۱	۲۴/۸۴	۱۶۵	۲۲/۹۴
	شمرده شمرده خواندن آیات و کلمات	۱۷	۳۰	۴۷	۲۸/۴۸		
	خواندن قرآن	۳	۲۰	۲۳	۱۳/۹۳		
	خواندن با اشاره دست آموزشیار	۲۵	۲۹	۵۴	۳۲/۷۲		
	جمع کل	۴۵	۱۲۰	۱۶۵	۱۰۰		
	درصد کل	۲۷/۲۷	۷۲/۷۲	۱۰۰	-		
جمع کل	-	۲۷۳	۴۴۶	۷۱۹	۱۰۰	۷۱۹	۱۰۰
درصد کل	-	۳۷/۹۶	۶۲/۰۳	۱۰۰	-		

بررسی میزان انطباق اهداف کتاب‌های دوره سوادآموزی

طبق جدول ۶، با بررسی میزان انطباق فراوانی اهداف فرعی کتاب‌های دوره‌ی سوادآموزی با میزان فراوانی اهداف کلی این دوره مشاهده می‌شود که اهداف فرعی در نظر گرفته شده برای کتاب سوادآموزی (۲)، ۱۰۰ درصد مطابق اهداف کلی در نظر گرفته شده برای دوره‌ی سوادآموزی است. اما در کتاب سوادآموزی (۱) ۲۷۳ مورد از اهداف فرعی در راستای اهداف کلی دوره سوادآموزی است به عبارت دیگر از مجموع ۳۱۰ مورد کل فراوانی‌های مشاهده شده در کتاب سوادآموزی (۱)، ۲۷۳ مورد (۸۸/۰۶٪) در راستای اهداف کلی دوره‌ی سوادآموزی می‌باشد.

کتاب‌های درسی این دوره گویای آن است که ۷۷۶ مورد فراوانی اهداف فرعی در کتاب‌های مورد بررسی مشاهده شده است که از این تعداد ۷۱۹ مورد (۹۲/۶۵٪) از اهداف فرعی در راستای اهداف کلی کتاب‌های دوره‌ی سوادآموزی تدوین شده‌اند.

جدول ۶- میزان انطباق اهداف کلی و اهداف فرعی کتاب‌های دوره سوادآموزی برحسب میزان فراوانی

عنوان کتاب	فراوانی اهداف فرعی	فراوانی اهداف کلی	درصد تحقق اهداف کلی
سوادآموزی (۱)	۳۱۰	۲۷۳	۸۸/۰۶
سوادآموزی (۲)	۴۴۶	۴۴۶	۱۰۰
جمع کل	۷۷۶	۷۱۹	۹۲/۶۵

میزان تحقق اهداف کتاب‌های دوره انتقال

سؤال کلی: اهداف کتب دوره انتقال در محتوای کتب این دوره به چه میزان محقق شده است؟

* سؤال ۴: محتوای کتب دوره انتقال به چه میزان آشنایی با مفاهیم ریاضی، علوم و توانمندی به‌کارگیری آن‌ها در زندگی روزمره را محقق می‌کند؟

مطابق جدول ۷، از اهداف اصلی دوره انتقال آشنایی با علوم ریاضی و توانمندی به‌کارگیری در زندگی روزمره است که این هدف اصلی در کتاب ریاضی دوره انتقال دنبال شده است. در دوره انتقال در مجموع ۳۱۰ فراوانی مشاهده شده است که از این تعداد ۲۷۸۷ مورد در راستای اهداف کلی این دوره می‌باشند. ۴۰۶ مورد فراوانی (۱۴/۵۶٪) از مجموع ۲۷۸۷ کلیه فراوانی‌های منطبق با اهداف اصلی دوره انتقال در راستای هدف آشنایی با علوم ریاضی و توانمندی به‌کارگیری در زندگی روزمره می‌باشد.

در کتاب ریاضی دوره انتقال بیشترین فراوانی اهداف فرعی مرتبط با هدف کلی به مؤلفه‌ی روابط متقابل اعداد با ۱۳۰ فراوانی (۳۲/۱٪) از ۴۰۶ مورد کل فراوانی‌ها اختصاص دارد. مؤلفه‌ی آشنایی با دستگاه‌های اندازه‌گیری با ۹ فراوانی (۲/۲۱٪) نیز، کمترین تعداد فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده است. ۱۰۰ درصد محتوای کتاب ریاضی دوره انتقال در راستای اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش تدوین شده است.

* سؤال ۵: محتوای کتب دوره انتقال به چه میزان گسترش فرهنگ اسلامی و به‌کارگیری در زندگی روزمره‌ی فردی و اجتماعی را محقق می‌کند؟

مطابق با جدول ۷، از اهداف اصلی دوره انتقال، کمک به گسترش فرهنگ اسلامی، معارف دینی و به‌کارگیری در زندگی فردی و اجتماعی است که در مجموع ۷۳۰ مورد فراوانی (۲۶/۱۹٪) از ۲۷۸۷ مجموع کل اهداف فرعی منطبق با اهداف اصلی دوره انتقال را به خود اختصاص داده است. سهم هر یک از کتاب‌های دوره انتقال برحسب میزان فراوانی هدف اصلی گسترش فرهنگ اسلامی و به‌کارگیری در زندگی روزمره‌ی فردی و اجتماعی به ترتیب عبارت است از:

کتاب فرهنگ اسلامی با ۵۴۸ فراوانی (۱۹/۶۶٪)، قرآن با ۹۵ فراوانی (۳/۴٪) و فارسی با ۸۷ فراوانی (۳/۱۲٪) که بیش از یک‌چهارم محتوای کتب دوره سوادآموزی به تحقق هدف گسترش فرهنگ اسلامی و معارف دینی و به‌کارگیری در زندگی فردی و اجتماعی کمک می‌کند.

کمترین میزان فراوانی اهداف فرعی مرتبط با هدف کلی کمک به گسترش فرهنگ اسلامی و معارف دینی و به‌کارگیری در زندگی فردی و اجتماعی به مؤلفه‌های توبه، سیره‌ی زندگی حضرت فاطمه (س)، عفو و گذشت و کار و کسب حلال هر کدام با ۱ فراوانی (۱۳٪) اختصاص دارد. بیشترین میزان فراوانی اهداف فرعی مرتبط با هدف کلی کمک به گسترش فرهنگ اسلامی و معارف دینی و به‌کارگیری در زندگی فردی و اجتماعی به مؤلفه‌ی موضوعات مذهبی با ۸۷ فراوانی (۱۱/۹۱٪) اختصاص دارد.

* سؤال ۶: محتوای کتب دوره انتقال به چه میزان رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان را محقق می‌کند؟

بر اساس جدول ۷، کمک به رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان از اهداف اصلی کتاب‌های دوره انتقال می‌باشد که ۷۱۷ مورد فراوانی (۲۵/۷۲٪) از ۲۷۸۷ مجموع کل فراوانی اهداف فرعی مرتبط با هدف اصلی را به خود اختصاص داده است. تحقق هدف کلی

رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان به ترتیب در کتاب‌های فارسی با ۳۲۱ فراوانی (۱۱/۵۱٪)، علوم تجربی با ۲۰۲ فراوانی (۷/۲۴٪) و علوم اجتماعی با ۱۹۴ فراوانی (۶/۹۶٪) به چشم می‌خورد.

بیشترین میزان اشاره به این هدف کلی که در کتاب علوم اجتماعی، به مؤلفه‌ی تعاون و همکاری با ۲۸ فراوانی (۳/۹۰٪) و کمترین فراوانی به هدف فرعی قدردانی و سپاس با ۴ فراوانی (۰/۵۵٪) اختصاص دارد. در کتاب فارسی نیز بیشترین اشاره به مؤلفه‌ی موضوعات اجتماعی با ۱۳۹ فراوانی (۱۹/۳۸٪) و کمترین میزان اشاره به مهارت‌های زندگی با ۲۶ فراوانی (۳/۶۲٪) اختصاص دارد. همچنین در کتاب علوم تجربی تنها هدف آموزش اصول بهداشت و پیشگیری از بیماری‌ها با ۲۰۲ فراوانی در راستای این هدف کلی آمده است. در مجموع بیش از یک‌چهارم محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی، فارسی و علوم تجربی به تحقق هدف کلی رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان کمک می‌کنند.

* سؤال ۷: محتوای کتب دوره‌ی انتقال به چه میزان گسترش مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک مطلب و کاربرد آن‌ها در زندگی را محقق می‌کند؟

بر اساس جدول ۷، از اهداف اصلی دوره‌ی انتقال کمک به گسترش مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک مطلب و کاربرد در زندگی است که ۹۳۴ مورد فراوانی (۳۳/۵۱٪) از ۲۷۸۷ مورد کل فراوانی‌های تحقق یافته به این هدف کلی اختصاص دارد. از میان کتاب‌های دوره‌ی انتقال، محتوای دو کتاب فارسی و قرآن در راستای هدف کلی کمک به گسترش مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک مطلب و کاربرد در زندگی می‌باشد که سهم کتاب فارسی با ۵۱۰ فراوانی (۱۸/۲۹٪) و سهم کتاب قرآن با ۴۲۴ فراوانی (۱۵/۲۱٪) می‌باشد. بیشترین میزان فراوانی اهداف فرعی مرتبط با هدف کلی کمک به گسترش مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک مطلب و کاربرد در زندگی به مؤلفه‌ی دستور زبان فارسی با ۳۲۱ فراوانی (۳۴/۳۶٪) و کمترین میزان فراوانی اهداف فرعی مربوط به زبان گفتار با ۸ فراوانی (۰/۸۵٪) می‌باشد.

جدول ۷- میزان تحقق اهداف کلی در کتاب‌های دوره انتقال

اهداف کلی دوره انتقال	کتاب	اهداف فرعی	جمع	درصد	جمع هر کتاب	درصد کل هر کتاب	جمع کل اهداف فرعی	درصد کل اهداف فرعی
آشنایی با علوم ریاضی و توانمندی بکارگیری در زندگی روزمره	ریاضی	مفهوم عدد	۲۱	۵/۱۷	۴۰۶	۱۴/۵۶	۴۰۶	۱۴/۵۶
		روابط متقابل اعداد	۱۳۰	۳۲/۱				
		ارتباط ریاضی با زندگی	۸۴	۲۰/۶۸				
		کمیت ها	۹۱	۳۲/۴۱				
		واحد ها	۷۱	۱۷/۴۸				
		دستگاه های اندازه گیری	۹	۲/۲۱				
کمک به گسترش فرهنگ اسلامی معارف دینی و بکارگیری در زندگی فردی و اجتماعی	قرآن	مفاهیم اخلاقی قرآن	۳۶	۴/۹۳	۹۵	۳/۴۰		
		مفاهیم اعتقادی قرآن	۱۵	۲/۰۵				
		کاربردی کردن آیات	۴۴	۶/۰۲				
	فارسی	موضوعات مذهبی	۸۷	۱۱/۹۱	۵۴۸	۱۹/۶۶		
	فرهنگ اسلامی	حج	۱۳	۱/۷۸				
		راههای خدانشناسی	۳۶	۴/۹۳				
		زکات	۲۸	۳/۸۳				
		بعثت و رسالت انبیاء	۲۰	۲/۷۳				
		سیره و روش زندگی پیامبر(ص)	۲۴	۳/۲۸				
		دستورات عملی قرآن	۲۷	۳/۶۹				
		معاد و قیامت	۳۳	۴/۵۲				
		نماز و آداب آن	۷۳	۱۰				
		جهاد و شهادت	۳۷	۵/۰۶				
		رهبری و ولایت	۶۲	۸/۴۹				
		روزه داری	۳۸	۵/۲۰				
		احکام	۱۴	۱/۹۱				
		طهارت و پاکیزگی	۶۲	۸/۴۹				
		امر به معروف و نهی از منکر	۲۹	۳/۹۷				
		عفو و گذشت	۱	۰/۱۳				
		حجاب	۳	۰/۴۱				
		کار و کسب حلال	۱	۰/۱۳				
		مسئولیت های منتظران	۱۸	۲/۴۶				
		توبه	۱	۰/۱۳				
		عدل	۵	۰/۶۸				
		خمس	۲۲	۳/۰۱				
		سیره زندگی حضرت فاطمه(س)	۱	۰/۱۳				

ادامه جدول ۷- چکلیست بررسی میزان تحقق اهداف کلی در کتاب‌های دوره انتقال

اهداف کلی دوره انتقال	کتاب	اهداف فرعی	جمع	درصد	جمع هر کتاب	درصد کل هر کتاب	جمع کل اهداف	درصد کل اهداف فرعی
کمک به گسترش مهارت های خواندن، نوشتن، درک مطلب و کاربرد در زندگی	قرآن	پی بردن به ترجمه آیات	۱۸۶	۱۹/۹۱	۴۲۴	۱۵/۲۱	۹۳۴	۳۳/۵۱
		بحث و گفت و گو درباره آیات	۱۶	۱/۷۱				
		روان خواندن قرآن	۹۹	۱۰/۵۹				
		قواعد قرآنی	۱۲۳	۱۳/۱۶				
	فارسی	دستور زبان فارسی	۳۲۱	۳۴/۳۶	۵۱۰	۱۸/۲۹		
		زبان گفتار	۸	۰/۸۵				
		مهارت های شفاهی	۲۹	۳/۱۰				
		مهارت های کتبی	۹۳	۹/۹۵				
		واژگان کتبی زبان فارسی	۵۹	۶/۳۱				
کمک به رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان	علوم اجتماعی	خانواده و وظایف اعضا	۲۴	۳/۳۴	۱۹۴	۶/۹۶	۷۱۷	۲۵/۷۲
		وظایف و حقوق زوجین	۱۵	۲/۰۹				
		نهادهای اجتماعی	۱۴	۱/۹۵				
		تعاون و همکاری	۲۸	۳/۹۰				
		تربیت فرزندان	۵	۰/۶۹				
		احترام به دیگران	۴	۰/۵۵				
		قدردانی و سپاس	۷	۰/۹۷				
		حقوق شهروندی	۲۰	۲/۷۸				
		ویژگی های رهبری و ولایت فقیه	۸	۱/۱۱				
		قانون و احترام به آن	۲۶	۳/۶۲				
		ویژگی های جامعه اسلامی	۲۱	۲/۹۲				
		آشنایی با قوای مقننه، مجریه و قضاییه	۱۴	۱/۹۵				
		انتخابات و وظایف نمایندگان	۸	۱/۱۱				
	فارسی	موضوعات اجتماعی	۱۳۹	۱۹/۳۸	۳۲۱	۱۱/۵۱		
		موضوعات فرهنگی	۱۰۱	۱۴/۰۸				
		موضوعات بهداشتی	۵۵	۷/۶۷				
		مهارت های زندگی	۲۶	۳/۶۲				
	علوم تجربی	اصول بهداشت و پیشگیری از بیماری ها	۲۰۲	۲۸/۱۷	۲۰۲	۷/۲۴		
جمع کل								
			۲۷۸۷		۱۰۰	۲۷۸۷	۱۰۰	۱۰۰

بررسی میزان انطباق اهداف کتاب‌های درسی دوره انتقال

بر اساس جدول ۸، به‌طور کلی در بررسی میزان انطباق اهداف دوره انتقال نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل محتوای کتاب‌های درسی این دوره گویای آن است که ۳۱۰۰ مورد فراوانی اهداف فرعی در کتاب‌های مورد بررسی مشاهده شده است که از این تعداد ۲۷۸۷ مورد (۸۹/۹۰٪)، در راستای اهداف کلی چهارگانه دوره انتقال تدوین شده‌اند. تعداد ۳۱۳ مورد از اهداف فرعی که در راستای اهداف دوره انتقال تدوین نشده‌اند به کتاب علوم تجربی اختصاص دارند.

جدول ۸- میزان انطباق اهداف کلی و اهداف فرعی کتاب‌های درسی دوره انتقال برحسب میزان فراوانی

عنوان کتاب	فراوانی اهداف فرعی	فراوانی اهداف کلی	درصد تحقق اهداف کلی
فارسی	۹۱۸	۹۱۸	۱۰۰
فرهنگ اسلامی	۵۴۸	۵۴۸	۱۰۰
ریاضی	۴۰۶	۴۰۶	۱۰۰
علوم تجربی	۵۱۵	۲۰۲	۳۹/۲۲
علوم اجتماعی	۱۹۴	۱۹۴	۱۰۰
جمع کل	۳۱۰۰	۲۷۸۷	۸۹/۹۰

میزان تحقق اهداف کتاب‌های دوره تحکیم

سؤال کلی ۳- اهداف کتب دوره تحکیم در محتوای کتب این دوره به چه میزان محقق شده است؟

* سؤال ۸: محتوای کتاب‌های دوره تحکیم به چه میزان جلوگیری از بازگشت به بی‌سوادی را محقق می‌کند؟

بر اساس جدول ۹، یافته‌های به‌دست‌آمده بیانگر آن است که: هدف پیشگیری از بازگشت به بی‌سوادی از اهداف اصلی دوره تحکیم می‌باشد که در مجموع ۱۷۰ مورد فراوانی این هدف در محتوای کتاب‌های سه‌گانه این دوره (بخوانیم و بنویسیم، حساب و زندگی همراه با قرآن) به چشم‌خورده است. مشاهده می‌شود که حدود نیمی از محتوای کتاب‌های دوره تحکیم (۴۸/۵۷٪)، در راستای هدف پیشگیری از بی‌سوادی می‌باشد که از این تعداد ۴۶ مورد فراوانی (۱۳/۱۴٪) در کتاب بخوانیم و بنویسیم، ۳۶ مورد فراوانی (۱۰/۲۵٪) در کتاب همراه با قرآن و ۸۸ مورد فراوانی (۵۵/۶۹٪) در کتاب حساب و زندگی وجود داشته است که در این میان سهم کتاب حساب و زندگی بیش از دیگر کتب و سهم کتاب همراه با قرآن کمتر از دیگر دروس است.

* سؤال ۹: محتوای کتب دوره تحکیم به چه میزان یادگیری مادام‌العمر را تحقق می‌بخشند؟

بر اساس جدول ۹، یافته‌های به‌دست‌آمده حاکی از آن است که: زمینه‌سازی یادگیری مادام‌العمر از اهداف اصلی دوره تحکیم می‌باشد که دو هدف فرعی تقویت زمینه خودآموزی و رسیدن به استقلال در یادگیری در راستای این هدف در تدوین محتوای کتب دوره تحکیم مدنظر قرار گرفته‌اند.

در محتوای کتب دوره تحکیم در مجموع ۸۳ مورد فراوانی (۲۳/۷۱٪)، در رابطه با زمینه‌سازی یادگیری مادام‌العمر مشاهده شده است که از این تعداد ۳۵ مورد (۱۰٪) در کتاب بخوانیم و بنویسیم، ۳۳ مورد در کتاب همراه با قرآن (۹/۴۲٪) و ۱۵ مورد در کتاب حساب و زندگی (۴/۲۸٪) مشاهده شده است.

از میان کتاب‌های دوره تحکیم کتاب حساب و زندگی سهم کمتری از تحقق هدف زمینه‌سازی یادگیری مادام‌العمر را به خود اختصاص داده است.

* سؤال ۱۰: محتوای کتب دوره تحکیم به چه میزان یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی را محقق می‌کند؟

مطابق با جدول ۹، یافته‌ها بیانگر آن است که: از اهداف اصلی کتاب‌های دوره تحکیم، آموزش مهارت‌های اساسی زندگی است. در محتوای کتب دوره تحکیم، در مجموع ۹۷ مورد فراوانی (۲۷/۷۱٪) از محتوای کتاب‌های این دوره به هدف آموزش مهارت‌های اساسی زندگی اختصاص یافته است که از این تعداد ۵۵ مورد فراوانی (۱۵/۷۱٪) در کتاب حساب و زندگی و ۴۲ مورد فراوانی (۱۲٪) در کتاب بخوانیم و بنویسیم مشاهده شده است و سهم کتاب همراه با قرآن از میزان توزیع فراوانی‌ها صفر می‌باشد.

در کتاب‌های دوره تحکیم بیش از یک‌چهارم فراوانی‌ها (۲۷/۷۱٪)، ۹۱ مورد فراوانی از مجموع کل ۳۵۰ مورد کل فراوانی مشاهده شده در کتاب‌های سه‌گانه این دوره به یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی اختصاص یافته است.

جدول ۹- چکلیست بررسی میزان انطباق اهداف کلی و اهداف فرعی کتاب‌های دوره تحکیم برحسب میزان فراوانی

اهداف کلی دوره انتقال	کتاب	اهداف فرعی	جمع	درصد	جمع هر کتاب	درصد کل هر کتاب	جمع کل اهداف فرعی	درصد کل اهداف فرعی	
پیشگیری از بی سوادى	بخوانیم و بنویسیم همراه با قرآن	جبران خلأهای آموزشی	۳	۶/۵۲	۴۶	۱۳	۱۷۰	۴۸/۵۷	
		تثبیت مهارت های سواد خواندن	۱۰	۲/۷۳					
		تثبیت مهارت های سواد نوشتن	۳۳	۷۱/۷۳					
	تقویت مهارت های سواد خواندن	۳۶	۵۲/۱۷	۳۶	۱۰/۲۸				
	حساب و زندگی	تثبیت مهارت های سواد حساب کردن	۸۸	۵۵/۶۹	۸۸	۲۵/۱۴			
آموزش مهارت های اساسی زندگی	بخوانیم و بنویسیم	تقویت مهارت های فردی	۱۴	۳۳/۳۳	۴۲	۱۲	۹۷	۲۷/۷۱	
		تقویت مهارت های اجتماعی	۱۲	۲۸/۵۷					
		انواع نامه نگاری	۶	۱۴/۲۸					
		آشنایی با گروه های مواد غذایی	۹	۲۱/۴۲					
		آشنایی با امور بانکی	۱	۲/۳۸					
	حساب و زندگی	تقویت مهارت های فردی	۱۰	۶/۳۲	۵۵	۱۵/۷۱			
		تقویت مهارت های اجتماعی	۲	۱/۲۶					
		آشنایی با امور بانکی	۳۱	۱۹/۲۶					
		حساب احکام دینی	۱۲	۷/۵۹					
		زمینه سازی یادگیری مادام العمر	همراه با قرآن	تقویت زمینه خودآموزی					۱۹
رسیدن به استقلال در یادگیری	۱۴			۴۲/۴۲					
حساب و زندگی	تقویت زمینه خودآموزی		۲	۱/۲۶	۱۵	۴/۲۸			
	رسیدن به استقلال در یادگیری		۱۳	۸/۲۲					
بخوانیم و بنویسیم	تقویت زمینه خودآموزی		۷	۲۰	۳۵	۱۰			
	رسیدن به استقلال در یادگیری		۲۷	۷۷/۱۴					
	استمرار در امر یادگیری مخاطبان		۱	۲/۸۵					
جمع کل									
						۳۵۰	۱۰۰	۳۵۰	۱۰۰

بررسی میزان انطباق اهداف کتاب‌های درسی دوره‌ی تحکیم

بر اساس جدول ۱۰، نتایج حاصل از بررسی میزان انطباق اهداف دوره تحکیم برحسب کتاب درسی بیانگر آن است که در سه کتاب دوره‌ی تحکیم (بخوانیم و بنویسیم، حساب و زندگی و همراه با قرآن) در مجموع ۳۵۰ مورد فراوانی اهداف فرعی مشاهده شده است که تمامی اهداف فرعی در این کتاب‌ها (۳۵۰ مورد، ۱۰۰٪)، در راستای اهداف کلی سه‌گانه‌ی دوره‌ی تحکیم بوده‌اند.

جدول ۱۰- میزان انطباق اهداف کلی و اهداف فرعی محتوای دوره تحکیم برحسب کتاب درسی

عنوان کتاب	فراوانی اهداف فرعی	فراوانی اهداف کلی	درصد تحقق اهداف کلی
بخوانیم و بنویسیم	۱۲۳	۱۲۳	۱۰۰
همراه با قرآن	۶۹	۶۹	۱۰۰
حساب و زندگی	۱۵۸	۱۵۸	۱۰۰
جمع کل	۳۵۰	۳۵۰	۱۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از سؤال اول نشان داد که میزان تحقق اهداف دروس فارسی دوره‌ی سوادآموزی در حد نسبتاً مناسبی است و همچنین محتوای کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) بیش از هر هدف دیگری در راستای مهارت‌های اولیه سوادآموزی یعنی مهارت‌های خواندن و نوشتن نگاشته شده‌اند.

یافته‌های حاصل از سؤال دوم نشان داد که میزان تحقق اهداف دروس ریاضی دوره‌ی سوادآموزی در حد نسبتاً مطلوب است و بیش از یک‌چهارم محتوای کتاب‌های سوادآموزی (۲ و ۱) در راستای انجام محاسبات ریاضی در حد چهار عمل اصلی نوشته شده است.

یافته‌های حاصل از سؤال سوم نشان داد که میزان تحقق اهداف دروس قرآن دوره‌ی سوادآموزی در حد نسبتاً مطلوب است و مشاهده می‌گردد که در مباحث قرآن دوره‌ی سوادآموزی بر مهارت‌های اولیه روخوانی توجه شده است.

طبق نتایج و بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل محتوای کتب دوره‌ی سوادآموزی، محتوای کتب این دوره با یافته‌های آقازاده و همکاران [۴] همسو و هماهنگ است و محتوای کتاب‌های سوادآموزی منطبق بر اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش تألیف شده‌اند زیرا اکثر اهداف پیش‌بینی‌شده برای محتوای کتب دوره‌ی سوادآموزی به میزان قابل قبولی در محتوای کتب این دوره لحاظ شده‌اند و این خود نشانگر توجه مؤلفان این کتب به هدف‌های آموزشی است. کتب دوره‌ی سوادآموزی منجر به کسب مهارت‌های خواندن و نوشتن شده و در درک و فهم متون فارسی به سوادآموزان کمک نموده و اهداف و به‌تبع آن محتوای دروس به‌گونه‌ای است که سوادآموزان را نسبت به امر سوادآموزی مشتاق کرده و مهارت‌های اساسی زندگی را به آن‌ها آموزش می‌دهد. به عبارت دیگر مؤلفان کتب این دوره هدف نگر بوده‌اند و در تهیه و تدوین محتوای کتب این دوره به نیازهای اصلی سوادآموزان و مهارت‌های ضروری سوادآموزی که پایه و اساس مهارت‌های بالاتر است توجه داشته‌اند.

یافته‌های حاصل از سؤال چهارم در خصوص میزان تحقق مفاهیم ریاضی، علوم و توانمندی به‌کارگیری آن‌ها در زندگی روزمره در کتاب ریاضی دوره‌ی انتقال نشان داد که کل محتوای کتاب ریاضی دوره‌ی انتقال در راستای اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش تدوین شده است و محتوای این کتاب به خوبی توانسته است مفاهیم ریاضی، علوم و توانمندی به‌کارگیری آن‌ها در زندگی روزمره را محقق سازد.

یافته‌های حاصل از سؤال پنجم در خصوص اینکه گسترش فرهنگ و معارف دینی و توانمندسازی افراد در به‌کارگیری دستورات دینی در زندگی فردی و اجتماعی در کتب دوره‌ی انتقال به چه میزان است، حاکی از این است که این قسم از اهداف دوره‌ی انتقال در حد مطلوبی در محتوای کتب این دوره محقق شده است.

یافته‌های حاصل از سؤال ششم در مورد اینکه محتوای کتب دوره‌ی انتقال به چه میزان رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان را محقق می‌کند نشان داد که این اهداف در دوره‌ی انتقال در حد مناسبی محقق شده‌اند و محتوای کتاب‌هایی که به این هدف پرداخته‌اند امکان ارائه و رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را به بزرگسالان دارند.

یافته‌های حاصل از سؤال هفتم در رابطه با این که محتوای کتب دوره‌ی انتقال به چه میزان گسترش مهارت‌های خواندن، نوشتن، درک مطلب و کاربرد آن‌ها در زندگی را محقق می‌کند نشان داد که این اهداف در کتب فارسی و قرآن دوره‌ی انتقال در حد مطلوبی موردتوجه قرار گرفته‌اند و وجود این نسبت به دوره‌ی سوادآموزی، مهارت‌های دشوارتر و پیچیده‌تری در محتوای کتاب‌های دوره انتقال در نظر گرفته شده است.

این یافته‌ها با یافته‌های آقازاده و همکاران [۴] هماهنگ و با پژوهش دهقانی و همکاران [۵] ناهم‌سو است.

طبق نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل محتوای کتب دوره‌ی انتقال بیانگر آن است که: محتوای کتاب‌های دوره‌ی انتقال منطبق بر اهداف مصوب این دوره در شورای عالی آموزش و پرورش تألیف شده‌اند و میزان تحقق اهداف این دوره مناسب و مطلوب گزارش شده است که نشانگر توجه مؤلفان کتب به اهداف آموزشی است. البته در درس علوم تجربی میزان انطباق اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش و محتوای کتب درسی نسبت به دیگر کتب کمتر مشاهده می‌گردد. اهداف این دوره منجر به رشد بینش سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در سوادآموزان گشته است. اهداف و محتوای این دوره به سوادآموزان در کاربرد مطالب آموخته‌شده در زندگی واقعی کمک نموده و به‌طور کلی سوادآموزان را بی‌نیاز از دیگران می‌سازد.

یافته‌های حاصل از سؤال هشتم در خصوص اینکه تحقق رجعت و جلوگیری از بازگشت به بی‌سوادی در محتوای کتب دوره‌ی تحکیم به چه میزان است حاکی از این است که اهداف مذکور در حد خوبی محقق شده است و محتوای کتب دوره تحکیم، ظرفیت بالایی در تقویت و تثبیت آموخته‌ها در دوران پس از تحصیل و در جهت جلوگیری از رجعت به بی‌سوادی دارند.

یافته‌های حاصل از سؤال نهم در مورد اینکه تحقق یادگیری مادام‌العمر در محتوای کتب دوره‌ی تحکیم به چه میزان است نشان داد که تحقق این اهداف در حد مناسب و مطلوبی است و مؤلفین در تدوین محتوای کتب دوره‌ی تحکیم به این نکته توجه داشته‌اند که آموخته‌های سوادآموزان در این دوره باید به گونه‌ای باشد که زمینه‌ساز یادگیری‌های بعدی، یادگیری مداوم و مادام‌العمر باشد.

یافته‌های حاصل از سؤال دهم در مورد اینکه تحقق یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی در محتوای کتب دوره‌ی تحکیم به چه میزان است نشان داد که اهداف موردنظر در دوره‌ی تحکیم نسبتاً مطلوب است و محتوای کتب دوره‌ی تحکیم توجه ویژه‌ای به آموزش مهارت‌های اساسی به سوادآموزان داشته‌اند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش دهقانی و همکاران [۵] همسو و هماهنگ است.

نتایج حاصل از تحلیل محتوای کتب دوره‌ی تحکیم گویای آن است که محتوای کتاب‌های مورد تحلیل بیش از هر چیزی به پیشگیری و رجعت سوادآموزان به بی‌سوادی تأکید دارند و مؤلفین بیش از پرداختن به دیگر مؤلفه‌ها سعی داشته‌اند که مهارت‌های اصلی سوادآموزی (خواندن، نوشتن، حساب کردن) را در سوادآموزان تثبیت کنند. همچنین در دوره‌ی تحکیم سوادآموزان در کنار تثبیت آموخته‌های دوره‌های قبلی سوادآموزی، مهارت‌های اساسی زندگی را آموزش می‌بینند تا بتوانند از این مهارت‌ها در زندگی خود بهره‌مند شده و یادگیری آن‌ها در این دوره زمینه‌ساز یادگیری مادام‌العمر و مداوم آن‌ها در طول زندگی و مانع از فراموشی این آموخته‌ها و رجعت به دوران قبل از سوادآموزی شود.

از آنجا که با توجه به حاکمیت علم و فناوری به تبع آن تغییرات سریع در ابعاد مختلف زندگی، استفاده از منابع محدود اطلاعات انباشته‌شده در دوران آموزش رسمی جهت به‌کارگیری آن‌ها در مواقع لزوم در آینده، قابل‌اتکا نیست. به همین رو یادگیری باید به یک دوره مشخص از زندگی افراد محدود نشود. بر این اساس یادگیری مادام‌العمر از ملزومات اساسی رویارویی با چالش‌های قرن بیست و یکم است. یادگیری مادام‌العمر به یکی از سیاست‌های عمده دولت‌ها تبدیل شده است، زیرا از یک سو در عصری زندگی می‌کنیم که آموزش کسب‌شده با آهنگی سریع و بیش از گذشته در حال استهلاک است و از سوی دیگر مسلم شده که آموزش اضافی موجب رشد اقتصادی بیشتر و توزیع عادلانه درآمدها می‌شود [۱۵]. با توجه به اینکه قرن بیست و یکم را قرن دانش نامیده‌اند، افراد باید سواد کاربردی داشته باشند و بدین طریق راه‌های جستجو، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات را بیاموزند و قدرت تفکر اقتصادی را به دست آورند، سواد افراد را قادر می‌سازد که عقیده شخصی، تفکر مستقل، احترام به خود و درک محیط و تاریخ را داشته و واقع‌گرا باشند [۳]. بنابراین، انتظار می‌رود سوادآموزان در دوره‌ی تحکیم با تثبیت و تقویت آموخته‌های قبلی آمادگی لازم برای یادگیری مادام‌العمر را به دست آورند. بنابراین آنچه در دوره‌ی تحکیم ضروری می‌نماید آن است که در دوره‌ی تحکیم بیش‌ازپیش به خودآموزی، استقلال سوادآموزان در یادگیری، سوق دادن آن‌ها به طرف آموزش مداوم توجه شود و آموزش‌دهنده‌ها از روش‌های جدید تدریس بزرگسالان استفاده کرده و در روش‌های یاددهی و یادگیری سوادآموزان انعطاف و نرمش لازم وجود داشته باشد.

به‌طور کلی با عنایت به یافته‌ها و نتایج ذکرشده، تدوین محتوای کتب دوره‌های سوادآموزی، تحکیم و انتقال با موفقیت نسبی بالایی همراه بوده‌اند. میزان انطباق محتوا و اهداف در نظر گرفته‌شده‌ی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش برای این کتاب‌ها در مجموع بسیار خوب و مناسب است.

پیشنهاده‌ها

بر اساس یافته‌های این پژوهش تحلیل محتوا به مسئولان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت پیشنهادهایی جهت بازدهی بهتر محتوای کتاب‌های نهضت سوادآموزی ارائه می‌شود:

۱- توصیه می‌شود مؤلفان در تدوین و تألیف محتوای کتاب‌های مختلف دوره‌های سه‌گانه نهضت سوادآموزی به مؤلفه‌ها و اهدافی که با توجه به نتایج حاصل از تحلیل محتوا از فراوانی کمتری برخوردار بودند توجه کافی داشته باشند مؤلفه‌های لازم‌التوجه را در محتوای کتاب‌ها بگنجانند. در رابطه با کتاب علوم تجربی دوره‌ی انتقال اهداف فرعی مرتبط با اهداف کلی این در نظر گرفته شود و از پرداختن به مباحثی که در راستای اهداف کلی نیستند خودداری به عمل آید.

۲- توصیه می‌شود سوادآموزان به کتب دوره‌های مختلف سوادآموزی بسنده نکرده و جهت یادگیری بهتر و بیشتر از منابع مطالعاتی مختلف استفاده کرده و با کاربردی کردن آموخته‌ها به تقویت یادگیری‌های خود بپردازند.

۳- سوادآموزان در رابطه با مطالعه، اهمیت مطالعه و فرهنگ مطالعه تشویق شوند تا با ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در میان سوادآموزان زمینه یادگیری مستمر آن‌ها فراهم آید.

مراجع

- [۱] بدری گرگری، ر.، وجدانپرست، ح.، حاتمی، ج.، واحدی، ش.، ۱۳۹۰، ارزیابی فرایند اجرای طرح آزمایشی برنامه درسی جدید دوره مقدماتی نهضت سوادآموزی، مجله پژوهش های برنامه درسی انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دوره اول، شماره اول، ۶۸-۵۱.
- [۲] سازمان نهضت سوادآموزی. ۱۳۹۲، راهنمای عمل دوره های سوادآموزی ویژه بخش غیر دولتی، تهران: انتشارات سازمان نهضت سوادآموزی، چاپ اول.
- [۳] میرحسینی، ز.، ارجمندنی، ع.، ۱۳۸۷، تحلیل محتوای کتاب های غیردرسی فراگیران نهضت سوادآموزی شهر تهران، فصلنامه دانش شناسی (علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات)، سال اول، شماره ۱، ۱۸-۱.
- [۴] آقازاده، م.، قاسم پورمقدم، ح.، رضایی، م.، ۱۳۹۲، بررسی میزان انطباق کتاب های درسی دوره سوادآموزی با اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش از دیدگاه آموزشیاران، طرح پژوهشی سازمان نهضت سوادآموزی.
- [۵] دهقانی، م.، انصاری، ع.، قیصر، ا.، ۱۳۹۳، ارزشیابی از اجرای برنامه پنج ساله سوادآموزی در سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳، طرح پژوهشی سازمان نهضت سوادآموزی.
- [۶] Larson, A., and M. Milana. (2006). "Barriers towards participation in adult education and training."
- [۷] Miller, J. (2001). "How to write low literacy materials." Journal of Extension, vol. 39, no. 1.
- [۸] Siebert, A. (2000). "The instructor's role in retaining adult learners and increasing their chances of success in college." in national conference on the Adult Learner, Atlanta, GA. Retrieved January, vol. 4, p. 2005
- [۹] معاونت سوادآموزی اداره کل آموزش و پرورش استان قم.، ۱۳۹۴، مجله رواق نور.
- [۱۰] سازمان یونسکو.، ۱۳۸۱، مجموعه کتاب های فرادرسی توسعه مراکز یادگیری، تهران: انتشارات سازمان نهضت سوادآموزی.
- [۱۱] ارجمندنی، ع.، میرحسینی، ز.، کاکابرایی، ک.، ۱۳۸۹، بررسی اثربخشی کتب غیردرسی نهضت سوادآموزی از دیدگاه زنان نوسواد شهر تهران، فصلنامه دانش شناسی (علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات)، سال سوم، شماره ۹، ۹-۱.
- [۱۲] سازمان نهضت سوادآموزی.، ۱۳۷۴، جزوه آئین نامه آموزش مداوم.
- [۱۳] بیابانگرد، ا.، ۱۳۸۴، روش های تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی، چاپ اول، تهران: آگاه.
- [۱۴] سازمان نهضت سوادآموزی.، ۱۳۹۱، سوادآموزی چرا و چگونه؟ «ویژه نامه دوره آموزش ضمن خدمت»، تهران: سازمان نهضت سوادآموزی، چاپ ارمغان بصیر.
- [۱۵] عماد زاده، م.، کسائی، ف.، ۱۳۸۷، یادگیری مادام العمر در اقتصاد دانش محور، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان.